

A törvényhez sem vezetett királyi út³

Töredékek társas emlékeinkből a magyar gyermekvédelmi törvény születésnapjára

Személyes szakmai tapasztalatok

Kulcsszavak: gyermekvédelem, szakmatámogatás és szolgálatfejlesztés, interdiszciplinaritás

„A legtöbb ember (...) a tények természetes egymásutánját szereti inkább, mert ez így szükségszerűséget idéz, és úgy érezheti, ha életének bizonyos »menete« van, ez valahogy kiemeli őt a káoszról.” (Robert Musil)⁴

„De a társadalmi valóság folytonosan változik. A jelenben létezik, és mozgása során múlttá válva eltűnik. A múlttól csak úgy beszélhetünk, ahogy az a *jelenben* igaz, s nem úgy, ahogy az a múltban igaz volt. Tudniillik a múltra vonatkozó kijelentés jelenben való társadalmi cselekvés. Ez pedig olyan emberek cselekvése, akik a jelenben élnek, s maga a cselekvés is a jelen társadalmi rendszerére hat.

Az »igazság« változik, mivel maga a társadalom is változik. Adott időpontban semmi sem folyamatos, hanem minden jelen idejű, még az is, ami elmúlt. És a jelenben mindannyian elkerülhetetlenül termékei vagyunk saját háttérünknek, neveltetésünknek, személyiségünknek, társadalmi szerepünknek és azoknak a strukturált társadalmi kényszereknek, amelyeken belül működünk.” (Immanuel Wallerstein)⁵

Ebben a dolgozatban folyton előkerül, megérint az idő valamilyen vonatkozásában. De ez elkerülhetetlen, hiszen a Gyermekvédelmi törvény generációnyi életidőt tölt be 2022. november 1-jén. A dolgozat szerzője pedig, aki az elmúlt négy évtizedet a szakmában élte, lassan elbúcsúzik.

„Hát, ezt is megértük!”

Az 1997-es esztendő a Gyermekvédelmi törvény éve (is) volt hazánkban.

Február 4-én a miniszteri előterjesztéssel megkezdődött a törvényjavaslat vitája a Parlamentben. A törvényt az Országgyűlés április 22-ei ülésnapján fogadta el, a köztársasági elnök május 4-én írta alá. A törvény: 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról címen, a Magyar Közlöny 1997. május 8-ai, 39. számában került kihirdetésre és 1997. november 1-jén lépett hatályba.

---

³ Eukleidész után szabadon

⁴ Musil (1977) I. köt. 911. o.

⁵ Wallerstein (1983) 21-22. o.

„Sem a kormányzati oldalnak, sem a képviselőknek nem volt könnyű helyzetük a parlamenti szakaszban, tekintettel arra, hogy több mint 500 módosító javaslat érkezett a törvényhez (amely átlag 2,7 módosító javaslatot jelentett egy szakaszhoz). Ilyen, hangsúlyozom, jobbitó szándékú, nagyszámú javaslat esetén mindig előfordulhat a törvény egyensúlyának felborulása, előállhat a törvény kezelhetetlensége. Végül is több mint 250 módosítást fogadott el a kormányzati oldal, s örömünkre a törvény bővebb, pontosabb, érthetőbb lett.”⁶ – írta az országgyűlési munkáról Gáspár Károly, a Népjóléti Minisztérium Család- Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztályának vezetője.

Tervezetről tervezetre...

„... keressük azokat a megoldási módokat, amelyek az egyes gyermekek harmonikus személyiségfejlődéséhez a jelenleginél nagyobb biztosítékot jelentenek.”

„A nevelőotthonokban eddig végzett vizsgálatok is utaltak arra, s azt saját tapasztalataink is megerősítették, hogy ezen nevelési keretek között olyan uniformizált életmóddal kell számolni, amely »nem alkalmas a növendékek egyéni fiziológiai és pszichikus szükségleteinek kielégítésére« (Murányiné, 1976).”

„... helyzetképünknek arra is kell ösztönöznie, hogy megkíséreljük az otthonpótlásnak jobban megfelelő új formák és keretek kidolgozását és kipróbálását.” (Hazai Vera – Volentics Anna)⁷

A törvény minden évfordulóján leírom, hogy annak országgyűlési elfogadása tíz évvel azután történt, hogy a gyermekek védelméért felelős tárca, a Művelődési Minisztérium miniszteri értekezlete 1987-ben elfogadta „a gyermek- és ifjúságvédelemről szóló magas szintű jogszabálytervezet alapelveiről” készített előterjesztést.

A magas szintű jogszabály előkészítéséről a szakma a Magyar Pedagógiai Társaság Gyermek- és Ifjúságvédelmi Szakosztályának 1987. május 13-ai ülésén, dr. Vabrik László, a Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyésze előadásából értesült.

Ősszel a Művelődési Minisztérium (továbbiakban: MM) Gyermek- és Ifjúságvédelmi Önálló Osztálya (október 8-9-10-én) Országos Gyermekvédelmi Szakmai Tanácskozást szervezett Balatonfenyvesen. Az összeövetel célja a magas szintű jogszabály tervezetének első változatban megfogalmazott alapelvei és a gyermek- és ifjúságvédelem továbbfejlesztési koncepciójának a megvitatása volt. A résztvevők előzetesen megkapták a hetven oldalas dokumentumot. Így felkészülhettek és írásban is véleményezhették. A háromnapos intenzív konzultációt váltakozóan, plenáris- és szekcióülések, továbbá szakmai munkaközösségi

---

⁶ Gáspár (1997) 3. o.

⁷ Hazai – Volentics (1986) 219. o.

ülések keretében tartották. Helyben írásos összefoglalók és szekció-állásfoglalások készültek az ülésekről.

Résztevőként tanúsítom, hogy fantasztikusan lelkes és felelősségteljes munka folyt ott. Balatonfenyvesen senki nem maradt passzív.

Ezt az első tanácskozást Volentics Anna, a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Pszichopedagógiai Tanszékének vezetője részletes beszámolóban örökítette meg a Gyermek- és Ifjúságvédelem című folyóirat 1988. évi 1. számában.

A jogszabálytervezet „öskonceptiójából” én – vállalt elfogultsággal – két, a gyermekvédelmi *módszertani munka* intézményesítését és a *szakértői munkát* szolgáló, új szervezetként létrehozandó – mai kifejezéssel élve – „szakmatámogató és szolgáltatásfejlesztési” elemet szeretnék kiemelni.

A jogszabálytervezet előirányozta az OPI Gyermek- és Ifjúságvédelmi Felügyeleti Osztályának átszervezésével az Országos Gyermek- és Ifjúságvédelmi Módszertani Intézet (OGYIMI) létrehozását.

Volentics Anna összefoglalójából idézem: „Az *Országos Gyermek- és Ifjúságvédelmi Módszertani Intézet* mint közvetlen MM-intézmény megalapításának célja egyrészt »külső felügyelőszerv létrehozása«, másrészt »a gyermekvédelmi tudományos kutatás összefogása, koncentrálása, ezáltal a gyermekvédelmi tevékenység precízebb szakmai megalapozása, egységes módszertan kidolgozása, az improvizatív, elszigetelt helyi kísérletek helyett rendszerszerű kísérletsorozat ösztönzése«.

Az OGYIMI keretében működő Diagnosztikai Állomás pedig – ez a másik kiemelésem – »az egész országra kiterjedő illetékességgel adna szakvéleményt« a nevelőintézeti elhelyezésekhez, vagyis megnyugtatóbban láthatná el az antiszociális és/vagy neurotikus fejlődésirányú gyermekek vizsgálatát, diagnosztizálását.”⁸

Az OGYIMI alapelképzeléséből alakult ki az 1998. január 1-jével (Budapesten, a Tüzér utcában) megalakult Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet. A Diagnosztikai Állomás koncepciójából formálódott a 2003. július 1-jétől működő Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság.

A következő évben, 1988. október 27-28-29-én, Veszprémben megrendezett IV. Országos Gyermekvédelmi Konferencia ugyanígy szakmatörténeti jelentőségűnek mondható. A jogszabály előkészítése mellett a gyermekvédelmi szakma megerősítése volt hangsúlyos. A konferencia megszervezésében a fő érdem a korszakos szerepű Blumenfeldné dr. Mikola

---

⁸ Volentics (1988) 63. o.

Júliáé és dr. G. Cseres Judité. Például azért, mert a meghívásuk alapján tizenöt külföldi (francia, holland, nyugatnémet és osztrák) előadót is meghallgathattunk. Meglátogatta a konferenciát dr. Vera Mehta a bécsi székhelyű Szociális Munkásokat Képző Iskolák Nemzetközi Szövetségének főtitkára is. Bár személyesen ekkor még nem voltak jelen – de videós körinterjúban beszéltek a család- és gyermekvédelmi tevékenységükről több felekezet szeretetszolgálati vezetői. Így dr. Virányi Ottó atya a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat vezetője, dr. Seifert Gézáne a Magyar Izraeliták Országos Képviselőtársaságának főtitkára, Csizmazia Sándor, az Evangélikus Diakóniai Osztály vezetője, dr. Merétey Sándor, a Magyarországi Református Egyház szeretetszolgálati részéről és Kiss Emil, a Magyarországi Szabadegyházak Tanácsának főtitkára, baptista lelkész. Zám Mária a szociális munka hazai újjászervezéséről számolt be. Bene Béla a Nevelőközösség – EDUCOM Országos Egyesület küldetéséről beszélt. Itt alakítottuk meg közfelkiáltással október 28-án este a FICE, a Nevelőotthonok Nemzetközi Szövetsége magyarországi szekcióját, ami 1989-ben alakult bírósági bejegyzéssel a FICE, Nevelő Otthonok Nemzetközi Szövetsége Magyarországi Egyesületévé. Ezen a gyermekvédelmi konferencián sok minden történt először és ezek olyan elemek voltak, amik azóta a szakmai tapasztalatcserék szervezésében, a módszertani munkában iránymutatóvá váltak.

Úgy tűnt, hogy biztatóan halad a magasszintű gyermekvédelmi jogszabály előkészítésének ügye is.

B. Aczél Anna, az előző évi balatonfenyvesi tanácskozáson az MM Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Önálló Osztályának a vezetőjeként tartott záró-összefoglaló beszédet. Itt pedig már a Szociális és Egészségügyi Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztályának vezetőjeként számolhatott be a jogszabálytervezet előkészületi munkájáról és a gyermekvédelem ágazati irányításának változásáról:

„A jogszabálytervezet elkészült, s ha a Minisztertanács jóváhagyja és elfogadja azt az igényünket is, hogy a gyermek- és ifjúságvédelemnek magas szintű jogszabály bevezetésére van szüksége, úgy rövid időn belül megkezdhetjük a törvény kidolgozását. A döntés és az elfogadás azonban még hátravan.

Az elmúlt esztendőben – éppen a jogszabálytervezet kidolgozásának hónapjaiban – területünk irányítása megváltozott, a művelődésügytől átkerültünk az újonnan szervezett Szociális és Egészségügyi Minisztérium fennhatósága alá. Ennek két következménye is van: nőtt a mozgásterünk, egyszersmind azonban számolnunk kell azzal, hogy a teljes gyermek- és ifjúságvédelemért még több tárca felel. Sajátos funkciót tölt be a Művelődési Minisztérium, a Belügyminisztérium, a Szociális és Egészségügyi Minisztérium, az Állami Ifjúsági és

Sporthivatal, sőt egyéb szervezetek is részt vállaltak a gyermek- és ifjúságvédelem feladataiból. Ahhoz, hogy ez a sok tárca együttműködhessen, megvalósulhasson az egészséges koordináció, feltétlenül szükség van az átfogó, magas szintű szabályozásra.”⁹

B. Aczél Anna közös reményünket fejezte ki, amikor az előadását azzal fejezte be, hogy: „a magyar gyermek- és ifjúságvédelem emlékezetessé tehetné az 1989-es esztendő, ha a gyerekek jogainak törvényi szintű elismerése megvalósulna”.¹⁰

Ezután izgalmas, rendszerváltozással dúsított esztendők következtek.

A jogszabály-előkészítő munka még kilenc évig folytatódott. A végül elkészült törvényre *összetett hatással* volt (arra is, hogy *önálló* gyermekvédelmi törvényünk született), hogy Magyarország csatlakozott az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéhez¹¹, melyet az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki.¹²

Dr. Katonáné dr. Pehr Erika így emlékezett vissza erre az időszakra az ELTE TáTK Szociális Munka Tanszékén, 2017. november 23-án rendezett kerekasztal beszélgetésen:

„A törvényi koncepciót 1994 telén dolgoztuk ki, a kormány 1995 februárjában fogadta el egy kormányhatározattal. Akkor még a törvénynek az volt a címe, hogy a Gyermekvédelemről és a szociális és gyámhivatalok felállításáról¹³, mivel ezzel egy időben zajlott a családjogi kodifikáció, zajlott a területi államháztartásnak a törvény-előkészítése. Úgy gondolom, hogy az, hogy próbáltuk az ENSZ-egyezmény végrehajtását, és egy koherens rendszert felépíteni, ez egy paradigmaváltást jelentett, hogy egy egybefüggő gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszer jöjjön létre.”¹⁴

Ezeknek az éveknek a fordulatos eseményeiről a résztvevők rendkívül érdekes, hiteles beszámolóit olvashatók a huszadik évfordulóra megjelent, „...*Nem csak szív kell, de kell tudás is!*” 20 éves a Gyermekvédelmi Törvény című kötetben. Az érdeklődő olvasónak ajánlom elolvasni, tájékozódásra. Már csak azért is, mert erre a jogszabályalkotási folyamat történetre sincs egyetlen érvényes narratíva. Mindegyikünknek, akik itt voltunk és a munkánk kapcsán részesei lehettünk, saját elbeszélésünk van róla. Esetleg úgy lehet ezeket egymáshoz közelíteni, ha a mai olvasó a saját értelmezését belőlük, a „sűrű leírás” módszerével maga konstruálja.

---

⁹ B. Aczél (1989) 11. o.

¹⁰ B. Aczél (1989) uo.

¹¹ Az Egyezményt az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20-án fogadta el; a Magyar Köztársaság képviselője pedig 1990. március 14-én írta alá.

¹² 1991. évi LXIV. tv.

¹³ Népjóléti Minisztérium (1995): A Gyermekvédelemről, a szociális és gyámhivatalokról szóló törvénytervezet. Előterjesztés, PE 5906/1995.

¹⁴ Rácz (2018)

Az ELTE TáTK Szociális Munka tanszékének idézett kerekasztal beszélgetésén dr. Radoszáv Miklós így emlékezett: „Az a fantasztikus dolog történt a gyermekvédelmi törvénnyel, hogy amikor készültek maguk a törvényi rendelkezések, akkor párhuzamosan zajlott a végrehajtási rendeleteknek a készítése is. 1997. november 1-jén adtam egy interjút és az volt a cikk címe, hogy Törvény a jövőnek. Nézzük pozitívan, a törvény még mindig a jövőnek szól.”¹⁵

Huszedik századi törekvések

„A magyar gyermek- és ifjúságvédelem mozzanatai, mint színes kockák apró színfoltjai illeszkednek egybe és elibénk tárul most már az egész mozaikmű hatalmas arányaival.”
(Csorna Kálmán)¹⁶

Mi volt a törvény-előkészítés évtizedes kalandos története ahhoz a közel száz esztendőhöz képest, mialatt nem sikerült elérni, hogy *önálló és teljes* törvénye legyen a gyermekvédelemnek Magyarországon?!

Szellemiségében ugyanis az 1901-es Széll Kálmán-féle törvénycikket tekinthetjük mai törvényünk előképének.

2021 decemberében a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet és az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat közösen – az aktuális járványhelyzethez igazodva – országos online konferencián emlékezett meg a magyar állami gyermekvédelem megszületésének 120. évfordulójáról.¹⁷ Konferenciánkon áttekintettük azokat a XIX. századi előzményeket, melyek hatására a beköszöntő XX. századdal, annak első évében megszülethettek a magyar állami gyermekvédelmet megalapozó, Széll Kálmán miniszterelnök nevéhez kötődő törvénycikkek.

Ha valaki a XIX. század végének gyermekvédelméről szeretne tájékozódni, a könyvtárakban elsősorban és feltűnően nagy számban elkötelezett *orvosok* publikációira bukkan.

Ők is, ahogy a különböző, gyermekekkel foglalkozó más tudományterületek művelői, a gyermekek ellátásának gyarapodó és egyre komolyabb *szakszerűségi* követelményeiről közöltek tanulmányokat, vitairatokat.

A korabeli írásokból kitűnik, hogy *a gyermekekről való gondoskodás* és a gyermekmentés hazánkban *nemzeti ügyként válik társadalmi feladattá*. Védelmük pedig a XIX. század első felében még szinte kizárólagos gyámügyi megközelítésen túli (egészségügyi, szociálpedagógiai, pszichológiai) szakmai követelményekben és tartalmakban is megfogalmazódik.

---

¹⁵ Rácz (2018) uo.

¹⁶ Csorna (1929) 263. o.

¹⁷ NSZI – OGYSZ: „Százhusz éves a magyar állami gyermekvédelem”. Országos online szakmai konferencia 2021. december 1-jén.

Mindezek alapján a sokféle gyermeksegítő tevékenység közös, összefoglaló megnevezésére, az árvaság és az elhagyatottság gyámsági jogi kategóriáinál tágabban értelmezhető, új fogalom bevezetése vált szükségessé. A magyar nyelvben az évszázad utolsó évtizedeiben jelenik meg a *gyermekvédelem* fogalma a német *Kinderschutz* tükörfordításával, amely hamarosan elterjedt köznyelvi fogalommá válik, ezzel tanúsítva, hogy „fogalmak nem légüres térben lebegnek, hanem jelzői és alakító tényezői a társadalomtörténeti folyamatoknak”.¹⁸

Jelentésbeli elmélyítésében és szakmai kiteljesítésében szakmatörténetünk fontos állomása volt az 1899 szeptemberében, Budapesten megtartott Nemzetközi Gyermekvédő Kongresszus. A résztvevők nemzetközi szinten kívánták egyeztetni „azokat a kérdéseket, melyek a gyermekek védelmi ügyére vonatkoznak s megállapítani azokat az irányelveket, melyek szerint a védelmet intézni kell /.../.”¹⁹

Nem voltak ezek kisebb célkitűzések, mint:

- *a gyermekvédelem eszméjének intézményesítése,*
- *fogalmi körének, munkaterületeinek tisztázása,*
- *szakmai feladatainak kijelölése és*
- *intézményes gyakorlattá formálása.*

A XIX. század vége a nagy állami szabályozó és problémakezelő rendszerek kialakulásának az időszaka is. Ebben az irányban nálunk az Eötvös József nevéhez kötődő népoktatási törvényt (1868.), a közegészségügy rendezéséről szóló törvényt (1876.), az ipartörvényt (1884.), az iskolaorvosi hálózat kiépítésének megkezdését (1886.), a kisedővási törvényt, az óvodálatogatási kötelezettség bevezetésével (1891.) említhetjük.

Ennek az állami szabályozási és intézményes ellátásszervező folyamatnak a körében az Országgyűlés 1901-ben, rövid vita után megszavazta a VIII. törvénycikket az állami gyermekmenhelyekről, majd ezt az uralkodó I. Ferenc József június 5-én szentesítette, és június 9-én kihirdetésre került. Megszületett a magyar állami gyermekvédelem alapdokumentuma, amit két hónap múlva követett a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról rendelkező 1901. évi XXI. törvénycikk.

A gyermekek ügyével, a gyermekvédelemmel foglalkozók, elsősorban orvosok, pedagógusok, jogászok, ahogy a gyermeki lét és fejlődés kérdéseikhez komplex módon közelítő *gyermektanulmányozók* is, a magyar állami gyermekvédelem megszületését követően már

---

¹⁸ Karácsony (1995) 171. o.

¹⁹ Scherer (1900) 7-8. o.

azon dolgoztak, hogy a gyermekvédelemnek saját, *külön törvényben szabályozott differenciált és strukturált intézményrendszere* legyen hazánkban.

Az átfogó törvényi szabályozáshoz alkalmas keretet biztosított volna a már elfogadott két törvénycikk.

Volt erre kormányzati szándék is. Erről írja az 1908. évi londoni *Education in Hungary* című kiállításra készült, angol fordításban is megjelent, több mint kétszáz oldalas munka, hogy:

„*A gyermek összes jogviszonyait összefoglaló gyermekcodex előmunkálataival jelenleg foglalkoznak az igazságügyi és a belügyminisztériumban.*”²⁰

A külön gyermekvédelmi törvény és teljes ellátórendszer megalkotásának szorgalmazói – értelemszerűen – a *jogászok* voltak. A számos kezdeményezés közül idézek néhányat, melyek keletkezésük időszakának hazai viszonyait is jól tükrözik.

Dr. Engel Zsigmond gyámügyi jogász 1918-ban megjelent *Gyermekvédelem* című könyvében például így fogalmaz: „A törvény megalkotásával annál kevésbé lehet várni, mert a gyámi törvény már teljesen elavult, és mert a magánjog gyermekvédelmi részének törvényi szabályozását az egész magánjog kodifikációjáig nem szabad halasztani.

Szabályoznia kell a törvénynek az összes szervezeti kérdéseket is. Legyen az a gyermekvédelemnek teljes törvénykönyve, pontos és kimerítő tájékoztató a gyermekvédelem összes tényezői és közegei számára.”²¹

A huszadik század első négy évtizedének sokoldalú gyermekvédelmi gondolkodója volt dr. Csorna Kálmán jogász, szociálpolitikus, székesfővárosi árvaszéki elnök, közgazdasági egyetemi magántanár. Nagyon jelentős munkája az 1929-ben kiadott, *A szociális gyermekvédelem rendszere*²² című monografikus igényű műve. Felépítését, témagazdagságát a fejezetcímei mutatják. Azt is jelzik, hogy milyen imponáló részletezettséggel alapozta meg a kötet zárófejezetét képező gyermekvédelmi törvény javaslatát.

Csorna Kálmán művének felépítése ma is logikus rendszerét képezhetné a gyermekvédelmi rendszer bemutatásának:

A gyermek- és ifjúságvédelem fogalma és jelentősége. Feladatai és felosztása. A gyermek- és ifjúságvédelem történeti fejlődése. A gyermek- és ifjúságvédelem munkamódszerének vezéreszméi. A gyermek joga. A gyermek- és ifjúságvédelem szervei. A gyermek- és ifjúságvédelem berendezései. Intézetek és kiegészítő intézmények.

A gyermek- és ifjúságvédelem jelen állása egyes európai államokban. A gyermek- és ifjúságvédelem jövő fejlődésének iránya. Nemzetközi gyermekvédelmi munka. Szociális munkás képzés.

A magyar gyermek joga. A gyermek, és ifjúságvédelem történeti fejlődése. A védelem alapvető jogszabályai. A gyermek- és ifjúságvédelem rendszere. Az általános gyermek- és ifjúságvédelem szervei és berendezései. A

---

²⁰ VKM (1908) 95. o.

²¹ Engel (1918) 28. o.

²² Csorna (1929)

helyi hatóság mint az általános védelem szerve. A társadalom mint az általános gyermek- és ifjúságvédelem szerve. Az igazságügyi gyermek- és ifjúságvédelem szervei és intézményei.

S, végül:

A magyar gyermek- és ifjúságvédelem hiányai és a szükséges reform. A gyermek- és ifjúságvédelmi törvény.

Csorna Kálmán alkotása nagyívű és meggyőző. Ugyanakkor nyilvánvalóan pótcselekvés is volt. Hiszen tudta, tudhatta, hogy az ország gazdasági lehetőségei nem teszik lehetővé a gyermekvédelmi törvény elfogadását és bevezetését.

Ismert tény, hogy a harmincas évek elején mégis történtek erőfeszítések a gyámügyi és gyermekvédelmi reformjavaslatok, tervezetek összegyűjtésére és törvénybe szerkesztésére. Kevés volt azonban, ami ezek közül kiszámíthatóan megvalósítható volt. Önálló törvény így nem született. Amit lehetett, például a kisdédóvók és gyermekmenházak átadását a belügyminiszter hatáskörébe, azt a kisdédóvról szóló 1891. évi XV. törvénycikket módosító 1936. évi XXIII. törvénycikk vezette be. A szabályozás gyermekvédelmi célját rögzíti a törvénycikk indoklása:

„...a jelen törvényjavaslat nem annyira hatásköri eltolást, mint inkább a kisdédóvnak elvi alapról kiinduló átszervezését célozza, elkerülhetetlenné válik a kisdédóvók és gyermekmenházak jelenlegi szervezetének, belső életének, munkásságának újjáalkotása. Ez szerves kiegészítő része a sokfelé kiágazó gyermekvédelem egységes és intézményes megoldásának. Mindaddig, amíg az erre vonatkozó törvény el nem készül, a belügyminiszter a jelen törvényben nyert felhatalmazás alapján rendeletileg, de már a jövő elgondolásba szervesen beleilleszkedő módon szabályozza a kisdédóvók működését.”²³

Az évtized végére a gyermekvédelem kérdései egyre inkább családvédelmi feladatként fogalmazódtak meg. Elkezdődött a családvédelmi törvény előkészítése. Az 1940. augusztus 14-én kihirdetett 1940. évi XXIII. törvénycikk az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról (ONCSA törvény) 2. § (2) bekezdés b) pontja szerint az Alap feladata különösen is a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról való gondoskodás.²⁴

Ezután negyvenhét év szünet következett. Az átfogó, külön törvényi szabályozás kidolgozása – mint írtam – az 1980-as évek második felében kezdődött újra. Az önálló gyermekvédelmi törvény hiányzott, de ez nem jelentette, hogy a gyermekvédelmünk szabályozatlan lett volna. Annak kereteit a többször módosított 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról tartalmazta.

A szabályozás állapotáról B. Aczél Anna – már idézett – 1989-es előadásában elmondta: „A területen dolgozó gyermekvédőknek ma mintegy *130 jogszabályt* kellene ismerniük ahhoz, hogy zavartalanul végezhesék mindennapi munkájukat. De nem csupán ez a szétszórtan megtalálható jogszabályerdő gátolja a hatékony munkavégzést. Az is gond, hogy ezeknek a rendeleteknek és egyéb szabályozásoknak egy része elavult, nem számol a mai gondokkal és igényekkel. Esetenként nagyon fontos területek alul vannak szabályozva rendeletekkel,

---

²³ 1936. évi XXIII. tc.

²⁴ 1940. évi XXIII. tc.

rendtartással, különböző utasításokkal működnek, más területeken pedig a túlszabályozás hátráltatja a korszerű törekvéseket, kísérleteket, a támogatást érdemlő, újító gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet.”²⁵

A TBZ kutatás és a gyermekvédelem

„... szükségesnek tartjuk, hogy 15-20 éves távlatban kialakítsunk egy családcentrikus, alapellátás jellegű, humánszolgáltatásokat biztosító családgondozói és mentális egészségügyi hálózatot. /.../ E szervezet alapegységének, bázisintézményének a területi elv alapján szerveződő családgondozó állomások hálózatát ajánljuk.”

(Társadalmi beilleszkedési zavarok Magyarországon c. kötet)²⁶

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény előtörténetével kapcsolatban elkerülhetetlen a társadalmi beilleszkedési zavarokat érintő (továbbiakban: TBZ) kutatás említése.

Kordokumentumból idézek:

„Az elmúlt két évtized során egyre általánosabbá vált az a felismerés, hogy a szocialista fejlődés általánosan pozitív folyamatai (gazdasági fejlődés, a fogyasztás növekedése és szerkezetének korszerűsödése, társadalmi mobilitás, az iskolázottság emelkedése, az életmód változásai) mellett társadalmunk egyes negatív jelenségeiben nem történt lényeges javulás. Igaz, hogy a jelenségek nagy része társadalmunknak csak egy viszonylag szűk, marginális rétegét érinti közvetlenül; közvetett, továbbgyűrűző hatásaik azonban esetenként az egész társadalom életére és közérzetére kihatnak. Ez a magyarázata annak, hogy e jelenségek iránt nemcsak az érintett, visszaszorításukkal hivatásszerűen foglalkozó intézmények részéről mutatkozik érdeklődés, hanem az osztársadalom részéről is. Ennek hatása a társadalomtudományok szintjén is jelentkezett.

1979 tavaszán alakult meg »A társadalmi beilleszkedési zavarok komplex vizsgálata« című tárcaközi kutatási főirány Előkészítő Bizottsága. A bizottság feladata, hogy a Magyarországon szétszórtnak, gyakran elszigetelten és egyes esetekben egymással párhuzamosan folyó ide vonatkozó kutatásokat feltérképezze és megkísérelje egy koordinált, konzisztens kutatási irány kereteibe integrálni. Ennek során feladatkörébe tartozik az 1981-85. évi kutatási program kialakítása.

A téma szerteágazó jellege következtében szükségképpen több tudományág (szociológia, kriminológia, pszichológia, pszichiátria, orvostudomány, statisztika stb.) képviselőinek együttműködését igényli.”

– írja Barta Barnabás az Előkészítő Bizottság elnöke, a KSH kiadásában 1980-ban megjelent,

*Tanulmányok a társadalmi beilleszkedési zavarok köréből*²⁷ című kötet bevezetőjében.

Arról, hogy ilyen komplex nagy kutatás kezdődött, a munkahelyemen, az OPI Gyermek- és Ifjúságvédelmi Felügyeleti Osztályán hallottam a kollégáimtól. Nem kapott direkt nyilvánosságot, de mivel a mi intézményeinkben is sok diszciplína közreműködésével indult a program, a gyermekvédelmi szakma tudott róla. Sőt, tőlünk dr. G. Cseres Judit és Csókay László tagja volt a gyermekkori beilleszkedési zavarok kutatására szerveződött munkacsoportnak. Kicsit később, Hanák Katalin szakmai irányításával én is bekapcsolódhattam a munkába. Kérdőbiztosként részletes, strukturált interjúkat

²⁵ B. Aczél (1989) 11. o.

²⁶ TBZM (1986) 117. o.

²⁷ Miltényi és Münnich (szerk.) (1980)

(mélyinterjúkat) készítettem volt állami gondozott fiatal felnőttekkel az életútjukról. Nagyon tanulságos volt.

A munka színvonalát jelzi, ha néhány résztvevő kutató nevét felidézem: Andorka Rudolf, Buda Béla, Czeizel Endre, Cseh-Szombathy László, Gödöny József, Honti B. László, Illyés Sándor, Juhász Pál, Kolozsi Béla, Kopp Mária és Skrabski Árpád, Kósáné Ormai Vera, Miltényi Károly, Murányi-Kovács Endréné, Ozsváth Károly, Pressing Lajos, Ranschburg Jenő, Rátay Csaba, Szegedi Márton, Szőnyi Gábor, Tringer László, Vág András, Vikár György.

A TBZ kutatás Tudományos Tanácsának elnöke Pataki Ferenc volt. Gáti Ferenc a gyermekkori beilleszkedési zavarok kutatásával kapcsolatban témafelelősként működött közre. Láthattam, ahogy a különböző tudományágak kutatói megismerik egymás szempontjait és kölcsönösen gazdagodnak a munkakapcsolatukban. Ezt a szigorúan belső kiadványok is szolgálták (melyeket azért széles körben olvastunk), különösen a Társadalmi Beilleszkedési Zavarok Bulletin nagyalakú, vaskos kötetei voltak ilyenek.

A kutatást még az *interdiszciplinaritása* tette különösen izgalmassá számomra, ami a *gyermekvédelmi gondolkodásban alapfeltétel* is. Akkor jó értelemben véve divatba jött.

Így létesült az egyetemközi Interdiszciplináris Tudományos Diákkör is, különleges tanulmányi projektekkel. Az ITDK szervezésében lehetett találkozni például az egyik nyáron Elliot Aronsonnal, akinek *A társas lény* című könyve nem sokkal azelőtt jelent meg magyarul. A híres szociálpszichológus készséggel eljött Szentendrére, ahol az ITDK-s hallgatók egyetemközi komplex terepmunkát végeztek azon a nyáron. (Alumnistaként én is ott lehettem az előadásán.)

A TBZ-kutatás közvetlen haszna volt, hogy új, széles összefüggéseket megvilágító ismeretekkel gazdagodtunk általa. Azonnal viszonyítási alap is lett a munkánkban.

Nemrég találtam meg a gyermekvédelmi ellátórendszer továbbfejlesztéséről írt, 1984-ben készült terjedelmes (57 oldalas) munkahelyi dolgozatunkat.²⁸ Kívülről kapott, kötelező feladatként készítettük el, de a legjobb tudásunk szerint. (Emlékszem, hogy bosszankodtam a tizenhat évvel későbbi pedagóguslétszám előrebecslésének lehetetlen feladatán.) Újraolvasva látom, hogy teljesen a TBZ-kutatás szellemiségében dolgoztunk, és természetesen a hozzáférhető dokumentumait hivatkoztuk.

Gáti tanár úr akkor már nyugdíjas volt, ezért erősen tiltakozott, amikor Blumenfeld Julika rábeszélte, hogy megírja a *Gyermekvédelem az iskolában* című könyvét. Meggyőzésében az is szerepet játszott, hogy a TBZ témafelelőseként viszont különleges tájékozottsággal rendelkezett.

A kutatási főirány keretében készült munkákból született – többek között – a Dr. Illyés Sándor által szerkesztett hiánypótló, *Veszélyeztetettség és iskola* című kötet. A könyv pedagógiai,

---

²⁸ Blumenfeld, Huber, Csókay, Domszky (1984)

pszichológiai, szociológiai és orvosi megközelítésben foglalkozik a szocializációt veszélyeztető körülményekkel. A pszichopedagógusok képzésében csaknem tíz évig tananyagként használtuk.

Az Illyés Sándor professzor által összefogott kutatás keretében készült el B. Aczél Anna kandidátusi dolgozata is, mely az antiszociális fejlődésirányú gyerekeket nevelő intézményekkel foglalkozott.

A kutatás és ezek a kiadványok is gondolkodást formáltak, új szakmai ismereteket nyújtottak, publikációs stílust közvetítettek és mércét állítottak a készülő, további dolgozatok szerzői számára. Némi változást hoztak a gyermekvédelmi szakemberek tudásában és attitűdjében is. Mindezek együtt voltak a gyermekvédelmi szakmai megközelítésekre nézve meghatározóak, éppen abban az időszakban, amikor a magasszintű jogszabály előkészítése elkezdődött.

Gyermekvédelmi tudásszerveződés azokban az években

„Minden gyermekvédelmi eset egyedi és kimeríthetetlen.”
(Dr. Bognár Szabolcs)²⁹

„A gyermekvédelem – a szociálpolitika részeként vagy attól elkülönítetten – történelmileg változó diszciplína.” (Dr. Herczog Mária)³⁰

A Gyermekvédelmi törvény megszületésével kapcsolatos emlékidézésemben ki kell térnem arra is, hogy milyen tudásbázissal rendelkezett a szakma a múlt század nyolcvanas éveinek közepétől a kilencvenes évek végéig terjedő időszakban.

Először is az elkötelezett szakemberek hatalmas *gyakorlati tapasztalati tudásával*. Ezen a pályán évtizedeket töltöttek a jó szakemberek. (Sajnos a nem ide való, ide sodródók közül is többen.) Az OPI gyermekvédelmi osztályának munkatársaként, az ország intézményeit látogatva, vagy a különböző tanácskozásokon (de főleg azok szüneteiben) rengeteget lehetett tanulni a bölcs gyakorlati szakemberek évtizedes tapasztalataiból.

A *külföldi eljárásokat, modelleket* és szakmai tapasztalatokat ennek az időszaknak a kezdetén az OPI gyermekvédelmi osztályának vezetői Blumenfeldné dr. Mikola Júlia és dr. G. Cseres Judit közvetítették a személyes szakmai kapcsolataikon keresztül. A FICE Magyarországi Egyesületének megalakulása után a külföldi tapasztalatcserek, ismeretszerzési lehetőségek a gyermekekkel közvetlenül foglalkozó gyakorlati szakemberek széles köre számára is elérhetővé váltak. A rendszerváltozást követően pedig dr. Herczog Mária az, akinek elévülhetetlen érdemei vannak a külföldi és a nemzetközi tapasztalatok megismertetésében. Ennek korai példája *A gyermekvédelem nemzetközi gyakorlata* című hiánypótló kötet.³¹ Dr. Herczog Máriának kiemelkedő szerepe volt a törvényelőkészítő munkában is.

---

²⁹ Egy rádióinterjúban, 1988.

³⁰ Herczog (2001) 9. o.

³¹ Csókay, Domszky, Hazai, Herczog (1994)

A felsőoktatásban el lehetett sajátítani bizonyos alapvető ismereteket. Egy féléves kötelező tantárgyként és választható szemináriumként a pedagógusképző intézményekben tanítottak gyermek- és ifjúságvédelmet. Külön erre (is) képesített azonban akkor a pszichopedagógus képzés.³² A nyolcvanas évek közepétől pedig megkezdődött a szociális szakemberek képzése.

Tudományos-kutatási alapú háttérismereteink három irányból érkeztek akkoriban:

A már bemutatott *TBZ-kutatásból*. Ennek interdiszciplináris megközelítését illusztrálja Gáti Ferenc tudományos igényességű dinamikus modellje „a gyermekvédelmi esetek egyediségéről és kimeríthetlenségéről”.

Az ártalom és okozatának jellege mindig:

- plurikauzális (több okú),
- polimorf (többféle formában jelentkezik),
- szituatív és konstellatív (a helyzet és a körülmények váltják ki),
- dekurzív (folyamatában a különböző szakaszoknak eltérő jellegzetességei vannak).³³

Másik forrásunkat a *társadalmi rétegződés szociológiai kutatásának* eredményei jelentették. A nyolcvanas évek elejétől ezekre hivatkozva már „legitim” volt a gyermekvédelmi esetek mögött meghúzódó társadalmi egyenlőtlenségekről szólni. (A hátrányos helyzet fogalmát kutatási eredményeik alapján tíz évvel korábban levezette Gázsó Ferenc, Pataki Ferenc és Várhegyi György *Diákéletmód Budapesten* című könyvükben.³⁴) A Kolosi Tamás és munkatársai társadalmi rétegződés vizsgálata nyomán megfogalmazott társadalmi státusz-dimenziók publikálását követően pedig a hátrányos helyzet jellemzői a gyermekvédelmi ellátás feladataival kapcsolatban kiterjedésüket, mértéküket tekintve is megfogalmazhatóvá váltak.³⁵ Ez a szociológiai ismeret-terület az újrászerveződő szociálpolitikai ágazat és a szociális szakmák irányába közelítette a gyermekvédelmi gondolkodást.

---

³² A pszichopedagógia szakos képzés 1973-as szakindítási dokumentációja alapján: „A pszichopedagógia szak a bio-pszicho-szociális okok következtében normálistól eltérő személyiségstruktúrával rendelkező, személyiségfejlődésükben sérült neurotikus, pszichopátiás és disszociális magatartású gyermekek és serdülők gyógyító-nevelésére készít fel. A pszichopedagógia szakon végzett gyógypedagógus elhelyezkedhet: nevelőotthonokban és nevelőintézetekben; a tanácsok gyermek- és ifjúságvédelmi munkaköreiben; a lakóterületi gyermek- és ifjúságvédelmi, utógondozói, hivatásos pártfogói hálózatban; nevelési tanácsadóknak; gyermekklinikákon, kórházakban pszichoszomatikus betegekkel vagy suicidium kísérletet elkövetett fiatalokkal kapcsolatos pszichopedagógusi munkakörökben.” Gordosné (2000) 186. o.

³³ Gáti (1989) 85. o.

³⁴ Gázsó, Pataki, Várhegyi (1971)

³⁵ Halay – Kolosi (szerk.) (1982)

A harmadik forrásunk a *gyermekkor kutatás*: a gyermeki lét történeti változásaival foglalkozó *gyermekkortörténet* és a *gyermekkor* tartalmi átalakulásának *jelenben zajló folyamataival* és ezek következményeivel foglalkozó kutatások is.

A Világosság című folyóirat, 1979-ben Philippe Ariès alapműve három fejezetének rövidített bemutató fordítását közölte.³⁶ A teljes műre még várnunk kellett, de nyolc évvel később megjelent. Azután viszont egymás után jelentek meg a gyermekkortörténet klasszikusainak művei. Egyre árnyaltabb képet kaptunk a gyermekkor megközelítésének különböző dimenzióiban és ezek változásairól, történeti összefüggésben.

A gyermekkor változástendenciáinak első hírnöke – legalábbis számomra – Marie Winn *Gyerekek gyermekkor nélkül* című könyve volt. „Valami történt, ami elmosta a korábban jól kivehető határvonalat a gyermekkor és a felnőttek világa között, s elpattant jó néhány szem is azon a vékony védőhálón, amely megóvjaa a gyerekeket attól, hogy túl korán zuhanjanak bele a felnőttvilág szomorú szűrkeségébe.”³⁷ – írja a szerző. És: „van egy belső, kölcsönös összefüggés a társadalomnak a gyermekkorral alkotott fogalmai és a gyerekek viselkedése között.”³⁸ (Az amerikai társadalom ugyanis egyre kevésbé ismeri el a gyermekkor, mint a felnőttek világától elkülönülő életszakasz jelentőségét.)

A diagnózisa, őszintén szólva megijesztett. Akkor még abban reménykedtem, hogy Amerika messze van. Ezzel egyidőben olvastam Martin Kohli svájci szociológus tanulmányát is. Ő több szociológiai kutatás eredményeit összehasonlítva jut a Winnéhez hasonló következtetésre: „... az életkori szakaszok és csoportok különbségeiben az eddigi történelmi trend egyértelmű megfordulását figyelhetjük meg /.../. Úgy látszik, mintha a korábbi, szigorú életkori normák érvényüket vesztenék: az eltéréseket – például az öltözködésben, a szexuális viselkedésben, a nyilvános helyeken való megjelenésben, a formális képzésben való részvételben – kevésbé elmarasztalóan ítélik meg.”³⁹

A gyermekkor-kutatások akkori felismeréseiről nagyon jó áttekintést adott Golnhofer Erzsébet és Szabolcs Éva *Gyermekkor: nézőpontok, narratívák* című könyve.⁴⁰ A gyermekségismeret területén ezekben az években a Pont Kiadó *Gyermekvédelmi Kiskönyvtár* sorozata, a *Fordulópont* című periodikája és *Esszé* kötetei egyaránt missziót teljesítettek. Mindezek a tudásforrások nem jutottak el mindenkire, aki a gyermekvédelemben tevékenykedett, de könnyen hozzáférhetőkké váltak.

---

³⁶ Ariès (1979) Ádám Péter bemutató fordítása

³⁷ Winn (1990) 18. o.

³⁸ Winn (1990) 21. o.

³⁹ Kohli (1990) 205. o.

⁴⁰ Golnhofer – Szabolcs (2005)

Az ágazati irányítás háttérintézményeinek feladata volt -, és mindenképpen feladata ma is - ezeknek a forrásoknak a figyelemmel kísérése, miként a változástendenciák gyakorlati követése is, a szakmai tapasztalatok gyűjtése és elterjesztése a módszertani munka megszervezésével. Összességében az új ismeretek bevezetésének, integrált alkalmazásának az elősegítése, együttműködve a felsőoktatási intézményekkel és kutatóhelyekkel.

Útközben, visszatekintve

„Nem szabad abszolutizálni a gyermekkor saját értékét. Minden életkori fokozat az emberi fejlődés *egészén* belül nyeri el értelmét. *Martinus J. Langeveld* szerint csak az nő fel egész emberként, »aki minden egyes életkorban teljes egészében az volt, aminek akkor lennie kellett« (Langeveld, 1965).

/.../

„A gyermekornak nem csak az az értelme, hogy döntő feltétele a további fejlődésnek, hanem az is, hogy megtalálhatók benne olyan alapvető létmódok, amelyek elsősorban a gyermeki egzisztencia sajátos értékei ugyan, analóg módon azonban mindig megilletik a sikerült emberi létezését.” (Nyíri Tamás)⁴¹

Elmondhatjuk, hogy a gyermekvédelemnek a XX. század végére háromféle - önmagában is meghatározó, és egymással kölcsönhatásban álló - legitimációja alakult ki, az *antropológiai*, a *közpolitikai* és a *gyermekjogi legitimáció*. A legitimáció körei segítenek a szükséges védelem megszervezésében és a kor színvonalán álló szakszerűség megítélésében. Az intézményes gyermekvédelem mindhárom legitimációs körben folyamatosan „mérlegre kerül”.

Közülük a Gyermekvédelmi törvényt elsősorban a *közpolitikai* legitimáció keretezi.

A *gyermekjogi* legitimáció azáltal fejt ki saját elsődleges hatását, hogy az Egyezményben – mint a gyermekjogok nemzetközi keretrendszerében – foglalt rendelkezéseket érvényesíteni kell a részes államok belső életében.⁴² A mind tökéletesebb struktúrák és az egyre pontosabb (sűrűn módosított és egyre részletezőbb) szabályozás azonban könnyen elidegeníthetnek éppen attól a tartalomtól és különösen annak a lényegi megújításától, amit kifejezni céloznak és szolgálni hivatottak. Izgalmas tanulmányt lehetne írni erről is.⁴³

⁴¹ Nyíri (1984) 654. o.

⁴² „A gyermek tényleges helyzetét természetesen annak az országnak a gazdasági, társadalmi adottságai határozzák meg, ahol a gyermek él. Létének alapvető gondjait nem lehet pusztán a jog eszközeivel megoldani; a jogi szabályozás csak az adott állam gazdasági, társadalmi feltételeit tükrözi, de – többé vagy kevésbé – befolyásolhatja is ezeket a feltételeket. *A gyermek helyzetének nemzetközi szabályozása* – vagyis jogainak nemzetközi szerződésbe foglalása – az emberi jogok nemzetközi védelmének fejlődésével került napirendre.” Bokorné Dr. Szegő (1990) 3. o.

⁴³ Ezzel kapcsolatos tapasztalataink folyamatosak és sokféle összefüggésben igazolhatók. Még azzal is, amit öt évvel ezelőtt a KSH vezető munkatársa mondott a törvény 20. évfordulóján tartott előadásában arról, hogy nekik is „nehéz a változásokat követni, a jelenségeket, adatokat értelmezni, hiszen a Gyermekvédelmi törvényt *a hatályba lépése óta eddig kilencvenszer módosították*”. („*Két évtized a gyermekekért*” – a Központi Statisztikai Hivatal konferenciája, Budapest, 2017. január 31-én.)

Az *antropológiai* legitimáció szerepe nem csak az emberre vonatkozó sokirányú tudományos ismeret alkalmazásának a szolgálata, hanem emberségünk kifejezése. Az antropológiai legitimáció a gyermeksegítő szakemberek munkájában a gyakorlati tapasztalatok összegzése, és az egyre magasabb szintű szakértelem jó törekvése mellett, az emberi méltóság szemléletté tételében és az emberi méltóság védelmében valósul meg.

Törvényünk létrejöttét jól követhetően befolyásolták a történeti és a társadalmi körülményeink változásai. Ezeken belül azonban a törvény nem önmagában határozza meg annak a társadalmi intézménynek, a gyermek- és ifjúságvédelemnek a működését, aminek a szervezeti rendszerét létrehozta, amit szabályoz.

A Gyermekvédelmi törvény kapcsán ezekről a körülményekről, folyamatokról és összefüggésekről, továbbá a „közösségi környezet és jelentésadó gyakorlata” átalakulásáról is szükséges volt írnom, legalább jelzésszerűen, elérhető hivatkozásokkal.

Visszatekintve kirajzolódnak előttünk a törvény megszületéséhez vezető évszázados út állomásai, a törvényre váró gyermekvédők egymást követő generációinak törekvései, és felismerhetővé válik, hogy a gyermekek védelmének mindig, minden vonatkozásában *jelen idejű* feladatai vannak. A mögöttük húzódó szélesebb összefüggések értelmezése viszont a különböző legitimációs mechanizmusok hatásrendszerében, időszakonként alkalmasabb megoldásokra vezető narratíva- és paradigmaváltozást eredményez. Így van ez ma is.

Áttekintésemet egy személyes emlékemmel zárom.

1999. december 16-án elkísérhettem Gáspár Károly főosztályvezető urat Bácsalmásra, az új lakásotthon átadására. Előadást is kellett tartanom. Ott, a jelenlévő gyermekvédelmi gyakorlati szakemberekkel kialakult *közös figyelmi helyzetben* megéreztem a titkukat, és sikerült a legegyszerűbben megfogalmaznom, hogy az eredményes gyermekvédelmi munka lényege a *személyközi kapcsolat* – a szakmai rendszerben.

Aki ezt mélységében érti és így képes gyakorolni, az gyermekvédelmi szakember.

Felhasznált irodalom

- Ariès, Philippe (1979): A gyermekkor felfedezése. *Világosság*, 20. 1979. 12. sz., 732 - 739.
- Ariès, Philippe (1987): *Gyermek, család, halál*. Tanulmányok. Gondolat Könyvkiadó (Társadalomtudományi Könyvtár) Budapest.
- B. Aczél Anna (1989): A magas szintű jogszabály új vonásai. *Gyermek- és Ifjúságvédelem*, 1989. 1-2.

- Dr. Blumenfeld Gyuláné, Huber Béla, Csókay László, Domszky András (1984): A gyermekvédelem századfordulóig történő fejlesztése, különös tekintettel a pedagógus ellátottságra. *OPI Gyermek-, Ifjúságvédelmi és Felügyeleti Önálló Osztály*, 1984. augusztus 9. Sokszorosítás.
- Bokorné Dr. Szegő Hanna (1990): Előszó. In: *Egyezmény a gyermek jogairól*. (Kiad. az ENSZ Gyermekalap Magyar Nemzeti Bizottsága). UNICEF, Budapest.
- Csókay László, Domszky András, Hazai Vera, Herczog Mária (1994): *A gyermekvédelem nemzetközi gyakorlata*. Pont Kiadó, Budapest.
- Dr. Csorna Kálmán (1929): *A szociális gyermekvédelem rendszere*. Eggenberger Könyvkereskedés, Budapest.
https://mtda.hu/books/csorna_laszlo_a_szocialis_gyermekvedelem.pdf (utolsó letöltés: 2022. 08. 08.)
- Domszky András (szerk.) (1996): *Gyermekvédelem-történet I. Magyar gyermekvédelmi írások a XX. század első harmadából*. Szöveggyűjtemény. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest.
- Engel Zsigmond (1918): *Gyermekvédelem*. Népszava Könyvkereskedés kiadása, Budapest.
- Gáspár Károly (1997): „Segítség – győztünk” (Tárgyilagosan egy nagyszerű törvényről.) *Család, Gyermek, Ifjúság*, 1997. 3. https://epa.oszk.hu/03400/03457/00080/pdf/EPA03457_csalad_1997_3.pdf (utolsó letöltés: 2022. 07. 11.)
- Dr. Gáti Ferenc (1982): *Gyermekvédelem az iskolában*. Tankönyvkiadó, (Korszerű nevelés) Budapest.
- Dr. Gáti Ferenc (1989): *Gyermek- és ifjúságvédelmi alapismeretek*. ELTE BTK jegyzete. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Gázsó Ferenc, Pataki Ferenc, Várhegyi György (1971): *Diákéletmód Budapesten*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Gergely Ferenc (1997): *A magyar gyermekvédelem története (1867 – 1991)*. Püski Kiadó Kft., Budapest.
- Golnhofer Erzsébet – Szabolcs Éva (2005): *Gyermekkor: nézőpontok, narratívák*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.

- Gordosné dr. Szabó Anna (2000): *A magyar gyógypedagógusképzés története*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.
- Halay Tibor és Kolosi Tamás (szerk.) (1982): *Társadalomszerkezet és rétegződés*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Hazai Vera – Volentics Anna (1986): Sajátos élethelyzet – sajátos életmód. – Nevelőotthoni életmód egy időmérleg-vizsgálat tükrében. *Pedagógiai Szemle*, 1986. 3. (hivatkozás: Murányi-Kovács Endréné (1976): *A gyermekkori személyiségzavarok pszichológiája*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola jegyzete. Tankönyvkiadó, Budapest.)
- Dr. Herczog Mária (2001): *Gyermekvédelmi kézikönyv*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest.
- Dr. Illyés Sándor (szerk.) (1988): *Veszélyeztetettség és iskola*. Tankönyvkiadó, (Pszichológia – nevelőknek) Budapest.
- Karácsony András (1995): *Bevezetés a tudásszociológiába*. Osiris-Századvég, Budapest.
- Kohli, Martin (1990): *Társadalmi idő és egyéni idő. Az életút a modern társadalom szerkezetváltozásában*. In: *Időben élni. Történeti-szociológiai tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lakner Zoltán Lehel, Gulyásné dr. Kovács Erzsébet és Csókay László (szerk.) (2017): *„...Nem csak szív kell, de kell tudás is!” 20 éves a Gyermekvédelmi Törvény*. SZOSZAK, (Szemle Könyvek 2.) Budapest.
- Miltényi Károly és Münnich Iván (szerk.) (1980): *Tanulmányok a társadalmi beilleszkedési zavarok köréből*. Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest.
- Musil, Robert (1977): *A tulajdonságok nélküli ember*. I. köt. (Tandori Dezső ford.) Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Nyíri Tamás (1984): A gyermek az antropológia szemszögéből. *Vigilia*, 1984. 9. (hivatkozás: Langeveld, M. J. (1965): *Einführung in die theoretische Pädagogik*. Stuttgart, 107.) 651-660.
- Rác Andrea (2018): Gyermekvédelmi kerekasztal beszélgetés a „Kinek az érdeke?” – 20 éves a gyermekvédelmi törvény c. konferencián. *Párbeszéd: Szociális Munka*

folyóirat, 2018. 1. <http://docplayer.hu/107964342-Gyermekvedelmi-kerekasztal-beszelgetes.html> (utolsó letöltés: 2022. 07. 15.)

- Scherer István (szerk.) (1900): *A József cs. és kir. Főherceg Ő Fensége védnöksége alatt 1899. évi szept. hó 13-17. napjaiban tartott Nemzetközi Gyermekvédő Kongresszus Naplója*. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság, Budapest <http://mek.oszk.hu/08200/08215> (utolsó letöltés: 2022. 08. 09.)
- *Társadalmi beilleszkedési zavarok Magyarországon*. (1986) Kossuth Könyvkiadó, Budapest. (TBZM)
- VKM (1908): *A közoktatásügy Magyarországon*. (Kiad. a M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter.) Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari nyomdája, Budapest.
- Volentics Anna (1988): Országos gyermekvédelmi szakmai tanácskozás. *Gyermek- és Ifjúságvédelem*, 1988. 1.
- Wallerstein, Immanuel (1983): *A modern világgazdasági rendszer kialakulása*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Winn, Marie (1990): *Gyerekek, gyermekkor nélkül*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.

Jogszabályok

- 1901. évi VIII. törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100008.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D35> (utolsó letöltés: 2022. 08. 09.)
- 1901. évi XXI. törvénycikk a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D35> (utolsó letöltés: 2022. 08. 09.)
- 1936. évi XXIII. törvénycikk indokolása a kiseddóvásról szóló 1891. évi XV. törvénycikk némely rendelkezéseinek módosításáról <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=93600023.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D50> (utolsó letöltés: 2022. 08. 10.)
- 1940. évi XXIII. törvénycikk az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94000023.TV&targetdate=&printTitle=1940.+%C3%A9vi+XXIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (utolsó letöltés: 2022. 08. 10.)
- 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról

- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról